COMUNICAREA *BONA-FIDE* VS. *NON BONA-FIDE* ÎN DISCURSUL PARLAMENTAR ROMÂNESC DIN SECOLUL AL XIX-LEA

Mihaela N. Constantinescu[1]
Universitatea din Bucureşti

La communication bona-fide vs. non bona-fide dans le discours parlamentaire roumain au XIXe siècle

Résumé

Nous nous proposons, dans une approche pragma-rhetorique, de mettre en évidence le rôle discursif/ argumentatif des insertions humoristiques dans le discours parlementaire roumain de la fin du XIXème siècle. Nous considérons que la séparation entre la communication bona-fide et celle non bona-fide n'est qu'une distinction théorique, vu que la pratique discursive montre des glissements très fins et rapides d'un type de communication à l'autre.

Mots-clés: communication bona-fide, non bona-fide, humour conversationnel, humour conventionnel, argumentation

1. Introducere

Studiile privind umorul parlamentarilor români, din perspectivă retorică şi pragma-retorică, sunt numeroase în ultima vreme (Săftoiu 2009, Constantinescu 2008). Dacă pentru studiile anterioare sursa predilectă au constituit-o dezbaterile foarte recente, din ultimii doi ani de activitate parlamentară, prezentarea de faţă se concentrează asupra discursurilor parlamentare de la sfârşitul secolului al XIX-lea.

Scopul nostru este să analizăm inserţiile umoristice (ne-am limitat la glume şi la anecdote personale) din discursurile parlamentare, urmărindu-le atât

[1] **Mihaela N. Constantinescu** este asistent doctorand la Facultatea de Litere a Universităţii din Bucureşti, Catedra de Limba română (seminare de Pragmatică, Stilistică, Retorică şi Argumentare etc.); doctorand în Filologie din 2004, teza având ca temă umorul ficţional. Articolele recente urmăresc, dintr-o perspectivă pragma-retorică, umorul conversaţional, umorul ficţional, discursul parlamentar. Este membru în grantul CNCSIS 2136/2008, proiect care are ca temă cercetarea discursului parlamentar românesc de la sfârşitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea. This work was supported by CNCSIS-UEFISCU, project number PN II - IDEI code 2136/2008. Email: mc_tinescu2000@yahoo.com.

BDD-A2407 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:56:35 UTC)

rolul intradiscursiv (accentuând dimensiunea argumentativă), cât şi cel extradiscursiv. Trebuie să avem de la început în vedere faptul că Parlamentul este o „comunitate de practică" (Harris 2001, Ilie 2001), cu reguli, norme şi aşteptări specifice. De asemenea, istoria conversaţională a parlamentarilor, incluzând anecdote personale şi glume (pentru a nu numi decât fenomenele analizate), depinde de o relaţie obişnuită de glumă (*customary joking relation* – Norrick 1993), fiind determinată de o anumită cultură a glumei (vezi *joking cultures*, Fine/de Soucey 2005).

Dacă unele teorii ale umorului încadrează diversele aspecte circumscrise fenomenului umoristic în categoria comunicare *non bona-fide*, punctul nostru de vedere este că opoziţia *bona-fide* (comunicarea „serioasă") – *non bona-fide* (comunicarea umoristică, cadru al jocului etc.) nu poate fi considerată o dihotomie radicală, cele două forme apărând uneori imbricate, funcţia inserţiilor umoristice fiind strâns legată de „seriosul" discursului. Cele două forme comunicative coexistă, tipul *bona-fide* fiind de obicei în prim-plan, iar cel *non bona-fide* în fundal; uneori, poziţia celor două tipuri se inversează, prim-planul fiind ocupat de comunicarea umoristică. Prin jocul dintre *background* şi *foreground* se pot identifica funcţiile umorului, intenţiile cu care apar inserţiile umoristice etc.

2. Bona-fide vs. non bona-fide

Conform teoriei scenariilor a lui Raskin (1985), sunt necesari cinci factori[2] pentru umorul verbal, primul dintre aceştia fiind trecerea de la comunicarea *bona-fide* la cea *non bona-fide*. În aceeaşi linie, Mulkay (1988, *apud* Attardo 1994) face distincţia „*mod serios*" *al discursului* şi *umorul ca mod discursiv distinct*. Faţă de discursul „serios" (*bona-fide* – o singură realitate obiectivă acceptată social; fără contradicţii; rezolvarea diferenţelor de interpretare; eliminarea ambiguităţilor şi a paradoxurilor de sens; minimalizarea diferenţelor de interpretare în folosul comprehensiunii şi al bunei funcţionări sociale), un paradis al cercetătorului ca şi maximele griceene ale Principiului Cooperării, umorul este considerat un mod discursiv distinct, acceptând ambiguităţile, paradoxul, interpretările multiple, incongruenţele parţial rezolvate. Sociologul Mulkay ajunge la concluzia că nu se poate trasa o linie clară de demarcaţie între cele două tipuri comunicative.

[2] Conform teoriei scenariilor a lui Raskin 1985, factorii necesari pentru umorul verbal sunt: 1) o trecere de la comunicarea *bona-fide* la cea *non bona-fide*; 2) textul unei glume intenţionate; 3) două scenarii (parţial) suprapuse, compatibile cu textul; 4) o relaţie de opoziţie între cele două scenarii; 5) un declanşator evident sau implicit, care să realizeze relaţia opusă. Teoria lui Raskin porneşte din două surse principale: o teorie semantică bazată pe scenarii şi o colecţie de glume ficţionale.

BDD-A2407 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:56:35 UTC)

Atât la Raskin, cât şi la Mulkay, mai târziu la Attardo[3], apare ideea comentariilor metalingvistice legate de inserţiile umoristice. Există situaţii în care trecerile de la extremele discursului *bona-fide* la cele ale discursului *non bona-fide* apar marcate explicit. Un argument pentru aceasta este apariţia metalimbajului umoristic, „parantează" (exemple din corpusul nostru: „Aceasta mi-aduce aminte o anecdotă", „îmi aminteşte o altă soluţiune", „Un istoric vechiu spune că...") care funcţionează drept marcator al trecerilor (*shifts*) la „neserios" sau care poate fi considerată semnal al trecerilor de la universul serios la cel amuzant al discursului (o diferenţă faţă de ironie, care nu are marcatori de metalimbaj pentru apariţia în discurs) (vezi *infra*). Totuşi, în realitatea comunicativă, apariţia umorului în discurs/ conversaţie se face adesea prin treceri nemarcate (mai ales în cazul jocurilor de cuvinte şi al altor forme de umor conversaţional).

3. Glumele şi anecdotele personale

Reprezentând umorul convenţional, glumele ficţionale (*canned jokes*) sunt texte repetabile care pot fi înţelese fără legătură cu situaţia în care au fost spuse iniţial; spre deosebire de acestea, umorul situaţional (conversaţional) este strict dependent contextual (Attardo 1994: 296; pentru diferenţele privind realizările celor două tipuri de glume vezi Attardo 1994: 298-299). Dacă o glumă convenţională este memorată şi folosită într-o situaţie anume, aceasta devine parte componentă a contextului, dezvoltând legături contextuale secundare.

Neal Norrick (1993) este unul dintre primii autori care analizează umorul conversaţional. El consideră că prin glumă (*a joke-first practice*) este „atinsă" baza micro-organizării conversaţiei, gluma neapărând doar ca răspuns într-o pereche de adiacenţă, ci având funcţii complexe. Pe lângă faptul că prin glumele conversaţionale se poate crea un sub-topic al conversaţiei (*new side conversation*), prin intermediul acestora sunt reaşezate, redefinite rolurile participanţilor, atitudinile şi apartenenţa la un anumit grup fiind semnalate şi testate.

În conversaţiile reale, liniile de demarcaţie între convenţional şi conversaţional nu sunt întotdeauna nete, unele glume convenţionale dobândind legături contextuale şi devenind practic mai greu de distins de cele situaţionale, iar acestea din urmă putându-se refolosi şi trecând în categoria celor convenţionale (aşa cum observa şi Attardo 1994: 299, fără a utiliza, însă, texte

[3] Nu ne vom ocupa de dezvoltările ulterioare ale teoriei lui Raskin (mai ales Attardo 1994, 2001), menţionând doar una dintre principalele obiecţii formulate – deşi funcţionează foarte bine pentru glumele ficţionale, această teorie nu explică toate manifestările care pot fi încadrate în categoria „umor verbal" (cf. Morreall 2004: 394, Norrick 2004).

BDD-A2407 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:56:35 UTC)

autentice pentru ilustrare). De asemenea, atât glumele conversaţionale, cât şi cele ficţionale pot fi narative (povestirile amuzante din conversaţie sunt o formă de manifestare a umorului conversaţional). Este totuşi dificil să tragem o linie clară de demarcaţie între conversaţional, a cărui trăsătură principală rămâne elementul de surpriză, şi convenţional, caracterizat prin repetitivitate. Situaţia de comunicare şi istoria comunicaţională a participanţilor definesc tipul de umor (pentru o discuţie mai detaliată vezi Constantinescu 2007: 171-197).

4. Funcţii ale umorului

Attardo (2001) realizează o clasificare a funcţiilor umorului: (a) managementul social (funcţia in- şi out-grup, precum şi medierea, controlul, jocul, solidaritatea), (b) de-angajarea (posibilitatea de a retracta – „am glumit doar"), (c) de-funcţionalizare (pierderea sensului, cf. uzul ludic al limbajului), (d) transmiterea unei informaţii, (e) testarea. După Norrick (1993), umorul contribuie la eliminarea obstacolelor din conversaţiile curente oferind şansa prezentării eului – *presentation of self*, în termenii lui Goffman, testarea teritoriului comun (*common ground*), crearea unei relaţii între participanţi într-un mod amuzant.

Combinând cele două clasificări, considerăm că în cazul inserţiilor umoristice realizate de membrii parlamentului în cadrul discursurilor un prim rol al umorului este acela de a contribui la realizarea prezentării eului (*ethos*), urmat de testarea teritoriului comun (incluzând aspecte ale managementului social: jocul, asocierea in-grup, marcarea out-grupului, inter-relaţionare) şi transmiterea unei informaţii (care, sub masca jocului, să nu fie percepută ca un atac).

5. Ilustrări

5.1. Glume convenţionale

Aşa cum observa Norrick (1993), glumele narative sunt introduse atunci când sunt relevante pentru topicul conversaţiei, iar orice apariţie a unei glume face ca următoarele glume să devină relevante pentru topic.

În primul exemplu pe care îl prezentăm, I.C. Brătianu (PNL) critică discursul anterior al lui Grădişteanu şi modul în care acesta a prezentat activitatea Partidului Conservator (PC):

(1) Ion C. Brătianu: (...) Acel partid – cu toate că, cum a zis d-lui, a putut face şi lucruri bune – a lăsat destule urme ca să v'aduceţi aminte de el; apoi sunt şi între cele bune fapte şi fapte. Un istoric vechiu spune că unul a furat un bou şi din pielea lui a făcut 100 de opinci, din ele a dat de pomană 30 de opinci şi pe urmă s'a dus la duhovnic să-şi

BDD-A2407 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:56:35 UTC)

mărturisească păcatele şi i-a zis: „Părinte, am făcut un păcat, dar am făcut 30 de faceri de bine". – „D-zeu te iartă, fătul meu", îi răspunse popa ... (aplauze prelungite).
Să nu vie dar să ne vorbească despre încrederea ce are în poporul român şi să ne liniştească cu vorbe acei ce au în viaţa lor fapte după care să-i judecăm. Să nu vie a ne zice... (p. 105, vol. I 2, 3 febr.1869, *Conservatorii*)

Inserarea glumei nu este anunţată explicit, poate fi chiar insolită, deoarece succedă o formulă care anunţă o posibilă descriere, având un pantonim virtual (hiperonimul suficient de generos *faptă*): „a putut face şi lucruri bune –(...) apoi sunt şi între cele bune fapte şi fapte" – implicatura ar fi că nu toate acţiunile evaluate ca bune au acelaşi impact, aceeaşi importanţă şi aceleaşi consecinţe. În schimb, este inserată o glumă convenţională având o structură narativă (aşa cum au cele mai multe astfel de glume), începând cu „un istoric vechiu". Este semnalul trecerii într-un alt plan al discursului, dar nu se poate considera că se deplasează accentul dintr-un mod de comunicare *bona-fide* în *non bona-fide*. Gluma este ilustrativă pentru ideea susţinută anterior (implicatura menţionată, adăugând şi faptul că nu orice faptă rea poate fi trecută cu vederea), iar echivalenţa dintre tema discursului şi personajele glumei este evidentă: alegoric, PC are rolul hoţului care oferă o perspectivă inedită şi avantajoasă propriei faptei încât să obţină iertarea dorită.

Evaluarea acestei glume este oferită non-verbal de parlamentarii prezenţi la dezbatere – „aplauze prelungite". Oratorul îşi continuă discursul fără a lăsa impresia schimbării perspectivei – gluma nu este prezentată ca un corp străin sau o divagare, ci are valoarea unui *exemplum* de tipul ilustrare (regula fiind deja admisă, parte din *doxa* – nu toate faptele au aceeaşi valoare –, poate fi ilustrată). Legătura cu pasajul următor se face printr-un marcator discursiv *dar* care are valoarea lui *astfel* (intensiv; mişcare de amplificare prin reformulare) şi prin repetiţia substantivului *faptă*. În cazul acestuia, se poate observa insistenţa (ca figură de stil) cu care este folosit (de trei ori în varianta *faptă* şi o dată în varianta *facere*), intrând şi în formulări retorice de tip antanaclază – „sunt (...) fapte şi fapte". Prin glumă se pot transmite implicit critici, acuzaţii (hoţia), care să nu fie catalogate drept calomnii sau atacuri la persoană (unele cu consecinţe legale).

Cel de-al doilea exemplu este o glumă externă, preluată de Al. Lahovary în discursul său de respingere a unui proiect legislativ privind împroprietărirea ţăranilor. Gluma are tiparul obişnuit de introducere, fiind catalogată drept „anecdotă" (comentariu de metalimbaj umoristic):

(2) Al. Lahovary: (...) Aceasta mi-aduce aminte o anecdotă din timpul revoluţiei de la Viena în 1848.
În mijlocul dezordinelor de stradă, unul din revoluţionari se prezintă la bancherul Rothschild şi-i zice: domnule, s'a isprăvit cu clasele dirigente şi cu acaparatorii de capitaluri; trebuie să împărţim cu toţii tot ce avem. Bancherul Rotschild îi răspunde:

BDD-A2407 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:56:35 UTC)

– Foarte bine, d-le, cât socoteşti d-ta starea mea?
– Cred că este de 36 milioane de fiorini; căci Rotschild pe atunci nu era aşa de bogat ca astăzi.
– Dar câţi locuitori crezi d-ta că sunt în Austria?
– Sunt 36 de milioane.
– Va să zică vine de fiecare câte un fiorin din averea mea. Poftim partea d-tale.

Şi zicând aceasta scoate şi-i dă un fiorin.

Apoi cam aşa merge şi cu teoriile acestea, dacă le-am lua în serios. Şi-atunci ajungem la teoria d-lui Nădejde, care este poate ceva mai logică, şi care zice ...

(DP, p. 115, 28 februarie 1889)

„Aceasta" funcţionează ca un anaforic cumulativ (sau deictic textual) legând partea anterioară a discursului de ceea ce se anunţă explicit ca fiind o „anecdotă". La o primă vedere se face o trecere într-un mod *non bona-fide* al comunicării, normele şi principiile care funcţionează pentru discursul normal putând fi suspendate. Oratorul acordă destul de multă atenţie cadrului pe care-l creează, menţionând dimensiunea spaţio-temporală (Viena, 1848) şi cea socială (revoluţia, dezordine de stradă), dar comentând şi informaţia reprodusă – „căci Rotschild pe atunci nu era aşa de bogat ca astăzi" (trecere în registrul *bona-fide*). Evaluarea externă lipseşte, dar există cea internă, prin punerea în relaţie a situaţiei narative din glumă cu dezbaterea parlamentară: „Apoi cam aşa merge şi cu teoriile acestea, dacă le-am lua în serios". Prin analogie (fenomen marcat de deicticul textual *cam aşa*), după modelul baronului Rotschild care interpretează *de re* şi nu *de dicto* replica revoluţionarului („trebuie să împărţim cu toţii tot ce avem"), punerea în practică a ideii de a împărţi tuturor ţăranilor terenurile rămase ar fi un eşec. Gluma reprodusă are astfel funcţia unui *exemplum* de tip ilustrare, care succedă teza susţinută de parlamentar.

5.2. Anecdotele (povestirile) personale

Povestirile în conversaţie reprezintă una dintre strategiile fundamentale ale realizării unei legături între participanţi. Ele ratifică eul celui care povesteşte, dar creează şi solidaritate în cadrul grupului. Morreall (*ap.* Norrick 1993: 45) afirmă că povestirile amuzante pe care un locutor le inserează în conversaţie spun mai multe despre acesta decât bancurile (*canned jokes*), pentru că relevă o experienţă personală şi pentru că se adaptează contextului conversaţional curent (n.n. uneori într-o măsură mai mare decât bancurile). De aceea, chiar şi repetată, o anecdotă personală rămâne amuzantă, amplificându-se cu noile experienţe ale locutorului şi ale audienţei sale.

Primul exemplu reprezintă umor situaţional devenit glumă convenţională. Este vorba despre o întâmplare prezentată ca reală de către N. Filipescu:

(3) N. Filipescu: (...) Propunerea d-lui Panu îmi aminteşte o altă soluţiune, tot aşa de simplă, care ni se propusese anul trecut. Pe când gemeam după împrumut, pe când se

BDD-A2407 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:56:35 UTC)

aştepta din moment în moment să vie depeşa, prin care să se anunţe că împrumutul s'a contractat, câţiva delegaţi ai unei camere de comerţ se prezintă la ministerul de finanţe spre a indica o soluţiune.
Ei sunt introduşi în cabinetul ministrului de finanţe, care era d-l general Manu, şi îi spun:
– Domnule ministru, am găsit soluţiunea crizei.
– Care?
– Să contractaţi un împrumut!! (Ilaritate).
La asemenea reţete îţi vine să răspunzi ca Francezul: « Comment ? Vous avez trouvé ça tout seul ? »
Domnilor, dacă lăsăm la o parte această singură dovadă de generoasă prietenie a d-lui Panu pentru noi, trebue să constat că (…) (DP, p. 425, 30 noiembrie 1900)

Anecdota personală conţine o formulă de introducere care pregăteşte cadrul pentru scena povestirii: „Propunerea d-lui Panu îmi aminteşte o altă soluţiune, tot aşa de simplă, care ni se propusese anul trecut". Se poate observa procedeul insistenţei, al creşterii gradate a intensităţii aşteptării (climax), prin care se amplifică tensiunea momentului: „Pe când *gemeam* după împrumut, pe când *se aştepta din moment în moment* să vie depeşa, prin care *să se anunţe că împrumutul s'a contractat*" întârziindu-se introducerea personajelor implicate: „câţiva delegaţi ai unei camere de comerţ se prezintă la ministerul de finanţe spre a indica o soluţiune". Evaluarea anecdotei aparţine atât receptorilor – „ilaritate", cât şi locutorului, prin atitudinea amuzată (citarea din limba franceză). Dacă evaluarea receptorilor priveşte în primul rând conţinutul anecdotei personale, cea a lui Filipescu este un atac la adresa lui G. Panu (rol polemic). La începutul fragmentului, numele lui Panu este explicit legat de anecdotă, fiind apoi „ţintă" implicită în evaluarea internă („*asemenea* reţete" trimite atât la propunerea lui Panu, cât şi la cea din episodul povestit), pentru ca, în finalul fragmentului, atitudinea faţă de MP să fie ironică: „această singură dovadă de generoasă prietenie a d-lui Panu pentru noi". Propunerea lui Panu şi cea din povestirea personală (legate prin anologie) funcţionează ca antimodel faţă de propunerea susţinută de Filipescu.

În exemplul următor, oratorul este şi protagonistul celor două „istorii" personale pe care le prezintă. Prima anecdotă este construită printr-o citare ironică, pe când a doua utilizează într-o manieră evidentă paralogismul falsei analogii:

(4) Ion C. Brătianu: (...) Ei, d-lor, când a fost în minister câte o asemenea necesitate şi m'am adresat la cei tineri ca să primească interimatul, mi s'a răspuns: dar ce? Eu sunt pătrunjel ca să mă puneţi în toate bucatele? Era odată chestiunea ministerului Cultelor şi, având un asemenea răspuns, am primit eu să fiu acel pătrunjel şi am ţinut eu interimatul ministerului Cultelor. Aceasta a mers cum a mers, dar la Justiţie?!... Mă iertaţi... Când am venit în ţară din exil, era ministru la Justiţie repauzatul Ion Filipescu căruia îi zicea şi Vulpache şi, îndată ce am venit în ţară, a numit pe d. Rosetti membru la Curtea Comercială şi pe mine membru la Curtea Criminală. (Mare ilaritate).

BDD-A2407 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:56:35 UTC)

> Puţin după aceea, trecând într'o zi pela ministerul Justiţiei, m'am abătut puţin pela ministru, fiindcă eram amic cu răposatul Vulpache şi îndată ce m'a văzut mi-a zis: cum se poate să refuzaţi de a-mi da concursul d-voastră? Eu i-am răspuns: „Pentru Rosetti aş zice că l-ai numit la Curtea Comercială fiindcă a avut patenta de negustor. Dar pe Rosetti l-aţi numit la Curtea Comercială, pe mine în ce calitate m-ai numit la Curtea Criminală? Negreşit fiindcă am fost pe banca acuzaţilor la Paris şi ca criminal m'ai numit la Curtea Criminală a ţării". (Ilaritate).
> Apoi onor.d. Giani tot în acea calitate voeşte să fiu acum interimar la Justiţie? (Ilaritate). Dar n'am pus ... (p.234-235, vol. VIII, 10 noiembrie 1883, *Titular la Justiţie*)

Prin citare şi introducerea discursului direct – „dar ce? Eu sunt pătrunjel ca să mă puneţi în toate bucatele?", se creează ocazia de a relua expresia celui nemulţumit – „am primit eu să fiu acel pătrunjel", probabil cu aceeaşi intonaţie sau cu o intonaţie care să marcheze evaluarea ironică internă a replicii citate (în ambele cazuri ar fi vorba despre o intonaţie stilizată pe care nu o putem decât deduce; de asemenea, se poate observa emfaza prin utilizarea repetată a pronumelui personal de persoana I singular, postpus verbului la perfectul compus). Prin prezentarea simultană a două voci într-un singur enunţ se creează o dublă perspectivare, cu origini ironice, dar posibil şi parodice: în cazul ironiei, cele două voci, cea citată/jucată şi cea a locutorului sunt evaluate contrastiv, important fiind clivajul evaluativ (Kotthoff 2002: 211-212). Deşi în discursul raportat direct (DRD) există o pretenţie de autenticitate, această redare este o stilizare a enunţului original, remodelarea textului citat fiind realizată în funcţie de intenţia comunicativă din prezentul cadru al dezbaterii; redării îi este imprimată perspectiva locutorului asupra evenimentului reconstituit – DRD se prezintă ca o dramatizare stilizată, teatrală, menită să atragă empatia receptorului (Gunthner 2002: 351), dimensiunea *pathos-ului* fiind esenţială (am adăuga noi).

Strategiile de contextualizare, dintre care nu putem analiza decât ceea ce aparţine nivelului verbal (frazarea), sunt considerate relevante pentru toate domeniile intertextualităţii jucate (*staged intertextuality*) (Kotthoff 2002: 212). Enunţurile prezentate teatral pot crea uneori ambiguitate în privinţa intenţiei reale cu care a fost realizată punerea în scenă.

Este şi cazul celei de-a doua anecdote personale, în care se dezvoltă un cadru cu numeroase trimiteri la un fond comun de cunoştinţe: „când am venit în ţară din exil", „repauzatul Ion Filipescu căruia îi zicea şi Vulpache", precum şi informaţii care provoacă reacţia amuzată („Mare ilaritate") a parlamentarilor (probabil episodul mai fusese povestit) – „a numit pe d. Rosetti membru la Curtea Comercială şi pe mine membru la Curtea Criminală."

BDD-A2407 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:56:35 UTC)

Atât episodul cu *pătrunjelul*, cât şi cel cu numirea la Curtea Criminală (denumirea din acea vreme a unei instanţe penale din Ţara Românească[4], Livadă-Cadeschi/Vlad 2002), sunt legate tematic de topicul discursului (numirea unui ministru interimar la Ministerul Justiţiei). Dacă primului i s-a acordat mai puţină atenţie, cel de-al doilea este amplu detaliat. Este creată o scenă în care actualul prim-ministru Brătianu, atunci numit şef la Curtea Criminală, cere o justificare a acestei numiri de la fostul ministru Filipescu (prezentat numai prin porecla amintită anterior).

Brătianu se prezintă ca încercând să descopere argumentele pe care le-a avut Filipescu pentru a-i numi pe cei doi liberali în posturi importante. Demersul său este unul bazat în mod evident pe false argumente, menit să provoace amuzamentul; în cazul numirii lui Rosetti se poate vorbi despre o falsă cauzalitate – „Pentru Rosetti aş zice că l-ai numit la Curtea Comercială fiindcă a avut patenta de negustor", iar de la acest fals posibil argument se trece la o falsă analogie: „Dar pe Rosetti l-aţi numit la Curtea Comercială, pe mine în ce calitate m-ai numit la Curtea Criminală? Negreşit fiindcă am fost pe banca acuzaţilor la Paris şi ca criminal m'ai numit la Curtea Criminală a ţării". În cazul falsei analogii, se remarcă şi jocul de cuvinte *criminal* – (*Curte*) *Criminală*.

Inserţiile amuzante nu sunt simţite ca devieri de la cursul dezbaterilor şi nu sunt niciodată (cel puţin în cazurile analizate) sancţionate; dimpotrivă, reacţiile de apreciere indică, pe de o parte, faptul că aceste inserţii reprezintă o practică frecventă în dezbaterea parlamentară, şi, pe de altă parte, semnalează un anumit tip de relaţie intergrup şi interpersonală. Glumele pot avea valoare de *exemplum* de tip ilustrare (ex. (1) şi (2)), punând în scenă un antimodel (ex. (3)) atunci când rolul este unul predominant polemic. Tot un antimodel pune în scenă şi I.C. Brătianu (ex. (4)), dar prezentarea este doar în subsidiar polemică (antimodel – politicianul care refuză o funcţie publică şi demnitarul care numeşte diverse persoane în funcţii importante, fără a-şi putea justifica decizia), dar unul în care clivajul evaluativ este dominat de dimensiunea parodică. Rolul argumentativ al inserţiilor amuzante ar fi, deci, de potenţare a propriei intervenţii (accentuare a propriului argument (*probatio*), vitalizarea propriei teze) sau, dimpotrivă, de punere în valoare a comentariilor care constituie respingerea unui punct de vedere exprimat anterior de un alt parlamentar (*refutatio*).

Concluzii

[3] Denumirea din secolul al XVIII-lea – începutul secolului al XIX-lea fiind „departamentul (trebile de) cremenalion"; *criminal* era folosit cu sensul actual al lui *penal*.

BDD-A2407 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:56:35 UTC)

Istoria conversaţională, incluzând anecdote (povestiri) personale şi glume (pentru a nu numi decât fenomenele analizate), depinde de o relaţie umoristică obişnuită, fiind determinată de o anumită cultură a glumei – Parlamentul, un cadru instituţional competitiv, implicând o abordare politică de tip conflictual, permite atât manifestarea unei (false) detaşări umoristice de „seriosul" dezbaterilor, cât şi transmiterea unor evaluări negative ale adversarilor politici prin intermediul unor inserţii amuzante (la care de obicei nu există o replică imediată, o intervenţie spontană lipsită de aceeaşi notă umoristică putând provoca daune imaginii individuale a celui care reacţionează).

Umorul conversaţional parlamentar are ca funcţii: a) promovarea unei relaţii (in şi out-grup) – antagonistul este, de obicei, membru al unui grup parlamentar opus celui din care oratorul face parte, reacţia de apreciere primită din partea celorlalţi parlamentari fiind un mod creare a adeziunii cu oratorul şi/sau de disociere faţă de „ţintă"; b) împărtăşirea cunoştinţelor şi a atitudinilor (implicit şi explicit) – cele mai multe trimiteri se fac la persoane sau evenimente cunoscute participanţior la dezbateri, unele povestiri personale fiind, poate, repetate; c) prezentarea personalităţii participanţilor (afişarea unui ethos ludic, afişarea unei atitudini degajate şi a unei abilităţi conversaţionale ridicate, prezentarea pozitivă a propriei imagini şi desconsiderarea antagonistului etc.). Astfel, umorul poate ilustra două faţete în interacţiunea parlamentară – atât politeţe pozitivă (având în vedere o cultură a glumei tipică unui cadru instituţional), cât şi impoliteţe (prin evaluarea negativă a „ţintei" şi disocierea de aceasta).

Bibliografie

Attardo S. (1994), *Linguistic Theories of Humor,* Berlin/New York, Mouton de Gruyter.

Attardo S. (2001), "Humor and irony in interaction: from mode adoption to failure of detection", în Anolli, L., Ciceri, R., Riva, G. (eds.): *Say Not to Say: New Perspectives on Miscommunication*, Amsterdam, IOS Press, p. 165–185.

Constantinescu M. (2007), „ce-aţi făcut în ⁄uichend⁄↑ <@ aţi vorbit la mobil ↓un cent pe minut.>. Umorul în conversaţie – în L. Ionescu-Ruxăndoiu (coord.): *Interacţiunea verbală (IV II). Aspecte teoretice şi aplicative. Corpus*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti p. 171-197.

Constantinescu M. (2008), „Ethosul ludic al parlamentarilor", G.Pană-Dindelegan (coord.): *Limba română. Dinamica limbii, dinamica interpretării,* Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, p. 267-274.

Fine G. A., M. de Soucey (2005), "Joking cultures: Humor themes as social regulation in group life", în *Humor: International Journal of Humor Research*, 18–1, p. 1–22.

Guntner S. (2002), "Perspectivity in reported dialogues. The contextualization of evaluative stances in reconstructing speech", în Graumann, Carl F., Werner Kallmeyer (eds.)

BDD-A2407 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:56:35 UTC)

(2002): *Perspective and Perspectivation in Discourse*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, p. 347-374.

Harris S. (2001), "Being politically impolite: extending politeness theory to adversarial political discourse", *Discourse & Society* Vol 12(4), p. 451–472.

Ilie C. (2001), "Unparliamentary language: Insults as cognitive forms of ideological confrontation", în: R. Dirven, R. Frank, C. Ilie (eds.): *Language and Ideology*, Vol: IL *Descriptive cognitive approaches*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, p. 235-263.

Kotthoff H. (2002), "Irony, quotation, and other forms of staged intertextuality. Double or contrastive perspectivations in conversation" în Graumann, Carl F., Werner Kallmeyer (eds.) (2002): *Perspective and Perspectivation in Discourse*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, p. 201-229.

Livadă-Cadeschi L., L. Vlad (2002), *Departamentul de cremenalion. Din activitatea unei instanţe penale muntene (1794-1795)*, Bucureşti, Nemira.

Morreal J. (2004), "Verbal humor without switching scripts and without non-bona fide communication", în *Humor: International Journal of Humor Research*, 17–4, p. 393–400.

Mulkay M. (1988), *On Humour: Its Nature And Its Place In Society*, Cambridge, Polity Press.

Norrick N. R. (1993), *Conversational Joking: Humor in Everyday Talk*, Bloomington, Indiana University Press.

Norrick N. R. (2004), "Non-verbal humor and joke performance", în *Humor:International journal of humor research*, 17-4, p. 401-409.

Raskin V. (1985), *Semantic Mechanisms of Humor*, Dordrecht, D. Reidel.

Săftoiu R. (2009), „Acţiune şi interacţiune umoristică în discursul parlamentar românesc actual", în Zafiu, R., G. Stoica, M. Constantinescu (eds.): *Limba română: teme actuale* – Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, p. 405-416.

Corpus

Brătianu I.C. (1930-1943), *Acte şi cuvântări*, vol I, VIII, Bucureşti, Cartea Românească.

Filipescu N. (1912), *Discursuri politice*, publicate de Nicolae Pandelea, vol. I (1888-1901), Bucureşti, Minerva.

Lahovary Al. (1915), *Discursuri parlamentare*, publicate de Al. G. Florescu, Petre V. Haneş şi Em.N. Lahovary, Bucureşti, Editura „Librăriei Şcoalelor" C. Sfetea.

BDD-A2407 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:56:35 UTC)